

2021 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LXXXI):

statul cel mai pestriț din Europa? - fără Dumnezeu am fi apariții ciudate și dispariții stupide! - 76 familii grecești și macedoromâne, nobili?

Filozofia este medicina sufletului!
Homo universalis - Cicero

Dosarele patrimoniului (LXXXI)

2021
Anul comemorativ al celor adormiți în Domnul ...

1802 1870
Emanoil Gojdu
fără Dumnezeu am fi apariții ciudate și dispariții stupide!

1745 1806
Samuil Micu, filozof iluminist, născut în Sadu
Românii și aromânii au contribuit mult la dezvoltarea economică, socială și culturală a Ungariei!

1756 1821
Petru Maior
200 de ani de la stingerea din viață!

Bolile sufletului sunt mult mai periculoase și mai numeroase decât cele ale trupului!

Regretatul mitropolit ortodox, I.P.S. Antonie Plămădeală (1926-2005) - promovat pe site-urile web ca ultimul mitropolit al Mitropoliei Ardealului, cu jurisdicție asupra întregului Ardeal și membru de onoare al Academiei Române - afirma în una din lucrări: „fără Dumnezeu am fi apariții ciudate și dispariții stupide”. La sărbătorirea a 95 de ani de la naștere, amintim că cu sprijinul domniei sale s-a reînființat fundația Gojdu (în 1996), activitatea ei fiind puternic afectată de lipsa unei reglementări -privind averea lui Emanoil Gojdu-, cu statul maghiar. Discreția s-a așternut peste eforturile statului român de recuperare a celei mai importante moșteniri românești. Demersul inițiat trebuie continuat, cu sprijinul tuturor instituțiilor statului român, patrimoniul cultural românesc trebuind conservat și promovat! Un sprijin ar trebui să primească și românii din Ungaria, comunitatea românească fiind divizată și în continuă scădere. Conform recensământului (2001), în Ungaria trăiesc 7.995 de români, cu 25% mai puțin decât în 1990 (când erau 10.740). Dintre aceștia, 5.998 de români s-au declarat ortodocși, enoriași ai Episcopiei Ortodoxe Române, restul românilor fiind bapțiști, pentecostali și greco-catolici. Azi, românii pot fi întâlniți în localități din județele Bichiș (Békés), Bihor (Hajdú-Bihar), Csongrád, dar și în capitala Budapesta și împrejurimi.

Câți contemporani - din Ungaria - știu că orașele Buda și Pesta s-au dezvoltat și datorită românilor și macedoromânilor, care au pus bazele comerțului, în multe orașe? Prin modul ingenios de organizare și o activitate constantă, aceștia au agonisit averi considerabile, aducându-le prestigiu

și ascensiune în clasa privilegiată a nobilimii maghiare; o statistică din sec. al XIX-lea stabilea că în Ungaria sunt 76 de familii grecești și macedoromâne, care au obținut ranguri nobiliare!

În prefața publicației „Poveștile caselor, Români în Buda și în Pesta” (trilingvă: română, engleză, maghiară) - apărută la Budapesta (2011) - ambasadorul României în Ungaria, Ireny Comaroschi prezenta poziția românilor față de Budapesta: «Tradițional, românii s-au raportat la capitala ungară ca la un centru cultural intelectual de prim rang. Aceștia, fie că era vorba despre românii trăitori în Ungaria, cei veniți din Peninsula Balcanică sau din România, au beneficiat de progresele și posibilitățile pe care le ofereau Buda și Pesta pentru creșterea lor culturală, științifică, economică, socială, religioasă. Ei au constituit o comunitate puternică, strânsă în jurul Bisericii Ortodoxe (...)». În primul capitol - „Macedoromâni și români la Buda și la Pesta în secolele al 18-lea și al 19-lea” -, autoarea dr. Maria Berényi scria: «Nu e exagerată afirmația conform căreia, din punct de vedere etnic, Ungaria istorică a fost statul cel mai pestriț din Europa. (...) Alături de unguri, și-au constituit aici comunități cultural-religioase germanii, sârbii, slovacii, grecii și românii. Grecii și comercianții macedoromâni de cultură grecească au venit în număr mare în Ungaria în secolul al 18-lea, cei mai mulți din Moscopole (azi Voskopoje, în sudul Albaniei), din Koyani, din Bitolia. Ei erau familiarizați cu cugetările lui Cicero - calificat ca „homo universalis” (om universal): „Filozofia este medicina sufletului” sau „Bolile sufletești sunt mult mai periculoase și mai numeroase decât cele ale trupului”. Folosind limba greacă în afaceri și cultivând aromâna în familie, membrii familiilor Grabovschi, Derra, Naco, Arghir, Manno, Lica (și mulți alții) desfășurau un amplu comerț, îmbogățindu-se dar neuitând să sprijine tinerele generații de români care doreau să-și depășească condiția socială, prin învățătură! Reproducem din lucrare: «Ei aduceau cu șlepurile la Pesta cereale din regiunile sudice ale Europei, dar făceau comerț și cu piei, pânzeturi, argint și tot felul de alte mărfuri și articole de bazar.(...) Românii ortodocși sunt organizați și conduși în Pesta de comunitatea puternică macedoromână. Timp îndelungat, românii din Ungaria aproape că nici n-au avut altă burghezie, în afară de cea ridicată dintre macedoromâni. Macedoromânii erau oameni sârguincioși și cumpătați, puneau interesele economice înainte de toate, țineau mult la credința lor ortodoxă și la dezvoltarea culturii (...) Mulți macedoromâni s-au stabilit în special în zona Pieței Teatrului (azi piața Vörösmarty), a Pieței József nádor și Ujvácsartér (azi piața Erzsébet), iar alții locuiau pe străzile Váci, Bálvány (azi strada Október 6) și pe strada Két sas (azi strada Sas) (...) Familia Lica avea 15 case iar familia Mocioni 17 case. Familiile Nedelcu, Gojdu, Lepora, Derra, Ioanovici și Sina erau, de asemenea, proprietare ale mai multor clădiri. Numeroase dintre acestea fac și astăzi parte din patrimoniul imobiliar al capitalei Ungariei». În album – bogat ilustrat, cu multe imagini de epocă - se prezintă și istoria singurului monument al arhitecturii baroce laice din Pesta (str. Pesti Barnabás 2). Cumpărat de negustorul grec Konstantin Macsenka (în 1800), văduva acestuia s-a căsătorit cu negustorul Atanasie Grabovschi, unchiul lui Andrei Șaguna (frate cu bunica sa, dinspre mamă). În 1888, imobilul a fost cumpărat de cârciumarul Kriszt Ferenc, imobilul fiind numit „Restaurantul de 100 de ani”. Reproducem: «De la începutul secolului al 19-lea, Atanasie Grabovschi (1779-1840)

organiza în această casă un salon literar, având printre invitații permanenți pe Petru Maior, Samuil Micu-Clain, Gheorghe Șincai, Dinicu Golescu, Zaharia Carcalechi, Dimitrie Țichindeal, Teodor Aaron, Damaschin Bojincă, Moise Nicoară, Eftimie Gojdu și încă mulți alții. Proprietarul întreținea relații strânse cu scriitorii din Moldova și Țara Românească (...). Cu timpul, mai mulți studenți români ai Universității din Pesta frecventau salonul Grabovschi, unde se purtau discuții serioase de literatură, istorie, religie și se țineau conferințe. Toți scriitorii și gânditorii mai renumiți din acele timpuri s-au perindat prin acest salon. Aici s-a conturat și a prins viață mișcarea națională română din Pesta». În această casă, tânărul Atanasiu Șaguna (mai târziu, adoptă numele de Andrei) a fost găzduit (între 1823-1829), pentru a urma cursurile gimnaziului la călugării piariști și studiile de drept și filozofie la Universitatea din Pesta, cunoscând fruntașii români din oraș. În această casă a stat și mama - Anastasia (decedată în 1836) - și frații, Vreta și Ecaterina (decedați în revoluția din 1848-49), fiind înmormântați în cripta familiei Grabovsky!

Iluminismul românesc, reprezentat de triada scriitorilor Școlii Ardelene - Samuil Micu-Clain, Gheorghe Șincai și Petru Maior -, a avut o mare influență pentru formarea conștiinței naționale a aromânilor din Pesta. Știați că Samuil Micu-Clain și Petru Maior, colaboratori ai Tipografiei Universitare din Buda, își dorm somnul de veci în Biserica Romano-Catolică din Tabán? Știați că - în timp - mormintele lor au dispărut, la fel ca și vechiul cartier Tabán? Reproducem din lucrare: «istoricul arădean Glück Jenő, în decursul cercetărilor făcute în 1991, a găsit în arhivele Bisericii Romano-Catolice din Tabán, la pagina 701 a volumului al IV-lea al Registrului parohial, o adnotare privind înmormântarea lui Samuil Micu-Clain, la data de 15 mai 1806 de către episcopul Martin Görgey Marin. Rămășițele lui pământești se odihnesc în cripta din biserică. Despre ceremonia de înmormântare a lui Petru Maior, care a avut loc pe data de 16 februarie 1821, în prezența episcopului - vicar Sztojkovics, găsim însemnări la pagina 110 a celui de-al V-lea volum din Registrul de decese. Nu se cunoaște locul exact unde se află mormântul lui, dar se știe că cimitirul din Tabán se afla pe vremuri lângă biserică».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2021-dosarele-patrimoniului-lxxxii-statul-cel-mai-pestrit-din-europa-fara-dumnezeu-am-fi-aparitii-ciudate-si-disparitii-stupide-76-familii-grecesti-si-macedoromane-nobili-158581.html>

În: Tribuna, 03 iunie 2021